

„Milosrdné“ zabíjanie

Eutanázia nemeckých detí

DENISA NEŠŤÁKOVÁ

Francis Galton (1822 – 1911), zakladateľ eugeniky
Portrét: Octavius Oakley (1840)
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Sir_Francis_Galton_by_Octavius_Oakley.jpg

NEŠŤÁKOVÁ, Denisa. „Mercy“ killing. Euthanasia of German Children. *História*, 2017, 16, 3, pp. 40-46. The Nazi genocide did not begin with mass extermination of the Jewish population, but with the killing of Germans, who did not fall into the utopian idea of the German national or racial community. German children, who suffered from psychological or neurological illnesses or were physically handicapped were among the first victims. The article depicts the cold cruelty of the killing machinery, to which at least 5,000 German new-born babies, small children, children and teenagers fell victim.

Key words: Nazi Germany. 1939–1945. Euthanasia, Physicians. Children. Handicapped people.

Nacistická genocída¹, ako každá genocída, bola najradikálnejšou metódou vylúčenia ľudských bytostí zo spoločnosti, v tomto prípade z nemeckej národnej komunity. Ideológia ľudskej nerovnosti sa stávala čoraz rozšírenejšou medzi vzdelanými vedeckými a profesionálnymi elitami. Vedci z oblasti genetiky, antropológie a psychiatrie zaoberajúci sa ľudskou dedičnosťou spojili svoje neraz pseudovedecké teórie s extrémistickými nacionalistickými teóriami a napokon s politickým nacizmom založenom na rasizme. Nacistom sa tak podarilo vytvoriť politický rámec, ktorý umožnil vyčleniť ľudí na základe ideológie nerovnosti, ktorá nadobudla legitimitu aj vďaka aktivite vedcov. V tom istom čase teda nemecké vedecké elity dávali punc legitímnosti režimu, čím mu umožnili implementovať politiku rasizmu.

Nástup pseudoteórií

Vzrastajúca dôležitosť biologických vied v 19. storočí, objavy Charlesa Darwina, priviedli mnohých vedcov k teóriám o ľudskej nerovnosti, čo označovali za vedecký fakt. Pseudoteórie ako vzťah medzi veľkosťou mozgu a inteligenciou sa prezentovali ako vedecké fakty. Niektorí vedci sa zhodli v úvahách o nadradenosti bielej rasy nad ostatnými, pričom čiernu rasu postavili na spodok rasovej hierarchie. Nemecký anatóm Carl Vogt v roku 1864 vyhlásil, že dospelý jedinec čiernej rasy sa intelektuálne rovná dieťaťu, žene alebo senilnému bielu mužovi. Výskumníci taktiež „dokázali“, že bohatí a vzdelaní jedinci dedia väčšiu inteligenciu ako ľudia z nižších socioekonomických tried. Americký paleontológ Edward D. Cope identifikoval štyri skupiny nižších ľudských foriem, medzi ktoré zaradil ženy, nie-bielych, Židov a nižšie triedy v rámci bielej nadradenej rasy. Takto biologické vedy v 19. storočí premenili zakorenené predsudky na „vedecké“ fakty.

Na konci 19. storočia sa objavila aj teória či pseudoveda – eugenika², ktorú jeden z popredných amerických antropológov Charles B. Davenport opísal ako vedu na zlepšenie ľudskej rasy uvedomelým rozmnožovaním sa. Rozličné eugenické spoločnosti podporovali výskum dedičnosti spoločenských čŕt, najmä tých nežiadúcich, so snahou klasifikovať jednotlivcov, skupiny a národy na mierke „ľudskej hodnotnosti“. Tie isté spoločnosti ponúkali aj biologické „riešenia“ spoločenských problémov, a teda

Carl Vogt (1817 – 1895)
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Carl_Vogt_%28GL_1867-1_S_149_A_Neumann%29.jpg

lobovali za implementáciu svojich výskumov. Eugenici zamerali svoju pozornosť aj na slabomyseľných, ktorých označovali slovami ako idiot, imbecil či debil, pričom spájali ich výskyt s nízkou inteligenciou, nemorálnosťou či kriminalitou. Uvedené teórie sa prezentovali mnohými zjednodušujúcimi tézami, napr. každý slabomyseľný je potenciálnym kriminálnikom, či každá slabomyseľná žena má tendenciu k prostitúcii. Degeneráciu pritom pripisovali nielen nižšej triede v rámci bielej rasy, ale aj rozličným etnickým skupinám. Napríklad obyvatelia južnej Európy a Slovania z východnej Európy boli podľa týchto teórií menej inteligentní ako bieli obyvatelia západnej a severnej Európy. Predstavitelia čiernej rasy, či Židia, boli označení za tých, ktorí sa morálne nachádzajú na nižšej úrovni. Na podklade týchto „zistení“ sa mohol konkrétnym ľuďom obmedziť vstup do Spojených štátoch amerických.

Na začiatku 20. storočia sa rozbehla politická kampaň eugenického hnutia za sterilizáciu. V USA mali byť sterilizovaní pacienti psychiatrických inštitúcií, osoby usvedčené zo sexuálnych kriminálnych činov, slabomyseľní, morálne degenerovaní i epileptici. V Nemecku k ľudským „degeneráciám“ pričlenili alkoholizmus, homo-

Edward D. Cope (1840 – 1897) na stretnutí členov Americkej asociácie pre rozvoj vedy – Buffalo (1896)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Edward_drinker_cope-AA-AS_1896.png

sexualitu a hystériu. Nemecko bolo do koncom prvej svetovej vojny naklonené pozitívnej eugenike, a teda snahe o podporu nadradenej populácie. Počas Weimarskej republiky podporovali eugeniku takmer všetky politické strany – konzervatívne, liberálne i socialistické. Čoskoro sa do vedeckej slovesnej zásoby uviedol termín rasová hygiena³, ktorého obsah prezrádza, že sa jedná o „vedu“ zaoberajúcu sa rasami s ich následným hierarchickým zaradením na základe hodnoty jednotlivých rás.

Eugenika a rasové zákony

Politika vylúčenia stála v centre záujmu nacistickej utópie, masové vraždenie bolo teda najradikálnejším záverečným štádiom „vytesnenia“ konkrétnych skupín ľudí. Inštitucionalizovaná ľudská nerovnosť presne zapadla do predstavy o utopickej národnostnej či rasovej komunite. No, predtým ako sa Hitlerovo Nemecko začalo fyzicky zbavovať Židov, Rómov, Svedkov Jehovových či politických nepriateľov z utopickej „nadradenej“ spoločnosti začalo vylučovať hendikepovaných. Tí boli označení za

Logo Druhého Medzinárodného Kongresu o Eugenike (1921) <http://all-that-is-interesting.com/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/eugenics-tree-illustration.jpg>

„neproduktívnych“ a „nehodných“ života. V určitých prípadoch medzi hendikepovaných zaradili aj prostitútky, žobrákov, tulákov a notorických kriminálnikov, ktorých správanie malo byť cudzie národnej komunite Nemecka.

V roku 1933, po nástupe Hitlera k moci, sa nemecká veda musela zosynchronizovať s požiadavkami nového režimu. Tí vedci, ktorí sa postavili do opozície, boli zo svojich postov prepustení. Eugenika a rasové zákony sa dostali medzi hlavné body programu Hitlerovej nacistickej strany. Na ich praktickú implementáciu však režim potreboval nielen ochotných kolaborantov spomedzi bežných občanov, ale aj profesionálov, čiže rasových špecialistov, doktorov, právnikov či štatistov. Proti hendikepovaným pripravil nacistický režim zákony, ktorých cieľom mala byť kontrola populácie a jej ochrana pred podradnými a degenerovanými jedincami. Takzvaný sterilizačný zákon, ktorý nadobudol platnosť už v roku 1933, bol využívaný počas celého obdobia nacistickej diktatúry ako modelový zákon eugeniky. Zaviedol sterilizáciu pre jedincov trpiacich rôznymi duševnými a telesnými chorobami, čím boli títo vylúčení z nemeckej národnej komunity. Sterilizačný zákon zahŕňal osoby trpiace dedičnými chorobami dokladujúc, že takto postihnutá osoba by potenciálne preniesla svoje postihnutia na budúcich potomkov. Kandidátmi na sterilizáciu boli osoby, ktorým bola diagnostikovaná napríklad vrodená slabomyseľnosť, schizofrénia, mániodepresívna psychóza, dedičná epilepsia, tanec svätého Víta (Sydenhamov syndróm), vrodená slepota, vrode-

ná hluchota, vrodené telesné deformácie alebo alkoholizmus. Hendikepovaní mohli požiadať o sterilizáciu sami, no žiadosť mohli podať aj doktori z verejných zdravotných zariadení, iní pacienti, väzni, ale aj riaditelia nemocníc, zdravotných zariadení či väzení. Zákon zahŕňal taktiež povinnú sterilizáciu. Ak súd rozhodol o sterilizácii, mohla byť vykonaná aj proti vôli jedinca.

Zrod programu

Útok na hendikepovaných občanov Nemecka, pacientov štátnych nemocníc a ošetrovateľských domovov zmenil do značnej miery štandard vnímania zdravotnej starostlivosti. Násilná sterilizácia bola iba vstupnou bránou k radikálnemu „riešeniu“ zlepšovania národnej komunity. Inštitucionalizovaná násilná sterilizácia bola už iba krokom k eutanázii⁴. Zatiaľ čo k eutanázii dospelých sa pristúpilo neskôr, eutanázia detí začala už v roku 1938.

Prvým prípadom eutanázie, konkrétne usmrtením dieťaťa, sa rozbehol celý

program na odstránenie nežiadúcich a života nehodných detí. Jednalo sa o novorodenca, ktorý sa narodil s chýbajúcou nohou a časťou ruky, taktiež bol diagnostikovaný ako slepý a „idiot“. Otec tohto dieťaťa požiadal riaditeľa o usmrtenie novorodenca, s čím riaditeľ nesúhlasil. Tak sa otec rozhodol získať povolenie u samotného Hitlera. Šéf kancelárie vodcu NSDAP Philipp Bouhler podobné prípady už videl, no v tomto prípade sa rozhodol konať. Pripravil podklady pre Hitlera, ktorý nariadil usmrtenie dieťaťa doktormi, ak sa diagnóza dieťaťa zhoduje s diagnózou pripojenou k žiadosti. Vyslaným lekárom Karlom Brandtom, ktorý od roku 1934 pôsobil ako osobný lekár Adolfa Hitlera, bola diagnóza potvrdená, eutanázia autorizovaná a dieťa usmrtené. Následne Hitler poveril Bouhlera a Brandta vypracovaním programu na vraždenie detí trpiacich duševnými a fyzickými postihnutiami – zrodil sa program eutanázie. Hitler si úmyselne vybral šéfa svojej kancelárie, aby sa tak vyhol vystavovaniu oficiálnych nariadení, a aby program mohol fungovať relatívne v utajení. Nechcel riskovať prípadný nesúhlas strany či verejnosti.

Projekt eutanázie pred implementáciou svojej činnosti do praxe sa začal naplňovať vytváraním nevyhnutných podmienok. Zamestnal mnoho nových pracovníkov – od byrokratického aparátu až po zdravotný personál. Od začiatku plánovania po uskutočnenie tohto projektu bola eutanázia, ako už bolo naznačené, klasifikovaná ako ríšska vec najvyššieho utajenia a o role kancelárie vodcu sa nehovorilo. Keď sa jednalo o operácie týkajúce sa eutanázie, jej organizátori dokonca nepoužívali svoje skutočné

Počas okupácie Porýnia po prvej svetovej vojne sa nemeckým matkám a Afričanom, ktorí slúžili vo francúzskom vojsku narodili deti, ktoré boli označované hanlivým výrazom „porýnski bastardi“. Podľa rasovej teórie boli považované za menejcenné a museli sa podrobiť povinnej sterilizácii.

Bundesarchiv, Bild 102-15664 / CC-BY-SA 3.0 https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Bundesarchiv_Bild_102-15664%2C_Farbigger_Junge.jpg

mená a namiesto nich uvádzali kódové označenia

Úzka skupina lekárov a úradníkov pracovala na systéme fungovania programu už na jar roku 1939 pričom sa zhodla na vytvorení registračného systému. Na tomto základe experti hodnotili stav detí a vyberali pacientov určených na usmrtenie. Plánovanie prebehlo pomerne rýchlo, do konca leta toho istého roku bola teoretická časť projektu dokončená, a už v októbri došlo k prvým vraždám.

Prísna evidencia

Príkaz, ktorý nadobudol platnosť 18. augusta 1939, nariaďoval pôrodným asistentkám a doktorom registrovať všetkých novorodencov so špeciálnymi zdravotnými ťažkosťami, ako idiotia a Downov syndróm (najmä v prípadoch slepoty a hluchoty); mikrocefalia (abnormálne malá veľkosť hlavy); hydrocefalus; všetky telesné deformácie (chýbajúce končatiny, deformácie lebky, poškodenia chrčtice a iné); paralýza (vrátane detskej obrny). Okrem toho bolo zdravotným pracovníkom nariadené, aby evidovali všetky takto postihnuté deti do tretieho roku života.

Záznam o dieťati zahŕňal meno, vek a pohlavie dieťaťa, podrobný popis zdravotného stavu a vysvetlenie do akej miery postihnutie obmedzuje fungovanie pacienta v bežnom živote. Záznam taktiež informoval o pobyte dieťaťa v nemocnici či zdravotnom zariadení a obsahoval aj výpočet predpokladu dĺžky života. Lekári a pôrodné asistentky mali nariadené, aby tieto informácie podávali formou protokolu miestnemu zdravotnému referentovi, ktorý mal preveriť predložené informácie. Protokol sa tiež posielal do anonymnej číslopanej schránky v Berlíne, kde osoby často bez medicínskeho vzdelania rozhodovali o jednotlivých prípadoch a určovali tie, ktoré si, podľa nich, zaslúžili väčšiu pozornosť.

Pre samotné vraždenie vytvorila Ríšska komisia pre deti tzv. detské oddelenia pre špeciálnu starostlivosť v štát-

ných nemocniciach a klinikách. Tie boli navonok prezentované ako jednotky poskytujúce pokročilú terapiu, ktoré majú zachrániť deti pred trvalou invaliditou. Peniaze investované do tohto projektu neboli malé. Vysoké náklady sa zdôvodňovali argumentom: aj keď terapia pomôže iba v niektorých prípadoch, vzhľadom na budúci záujem Ríše a národa sa jedná stále o výhodnú investíciu. Informácie o skutočných výdavkoch však nemali k dispozícii ani rodičia, ani inštitúcie sociálnej či zdravotnej starostlivosti. Prezradili by príliš veľa. Rodičia verili, že terapia potrvá roky prípadne desaťročia. Spočiatku ani lekári, ani pôrodné asistentky nemali predstavu k čomu majú záznamy o deťoch v skutočnosti slúžiť. Autority, ktoré mali projekt eutanázie detí na starosti samozrejme vedeli, že „terapia“ prebehne rýchlo, no rodičom to nemohli ani len naznačiť.

Systém eutanázií však vyžadoval spoluprácu medzi úradníkmi, zdravotníckym personálom ako aj rodičmi. Ríšska komisia síce mala dostatok financií na pokrytie nákladov, no aj tak chcela zangažovať rodičov či sociálne zaria-

„Porovnanie“ denných životných nákladov vynaložených na dedične postihnutého jednotlivca a zdravú rodinu
http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_image.cfm?image_id=1948

Vládou podporovaný spolok Lebensborn e. V. sa snažil zvýšiť počet árijských detí vrátane tých, ktoré pochádzali z mimomanželských zväzkov. Tieto deti mali zaľudniť priestor uvoľnený vyhladením či odsunutím pôvodného obyvateľstva.
Bundesarchiv, Bild 146-1973-010-11 / CC-BY-SA 3.0
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/Bundesarchiv_Bild_146-1973-010-11%2C_Schwester_in_einem_Lebensbornheim.jpg

denia do platenia za utajené vraždenie. Komisia musela taktiež zamestnať jednotlivých aktérov projektu eutanázie – úradníkov, lekárov, sestry a najať tých, ktorí vraždenie mali vykonávať. Len čo sa rozhodnutie o usmrtení potvrdilo, bolo nutné okamžite zadovážiť potrebné oddiely, ktoré eutanáziu zrealizujú. Vraždy vykonávali samotní lekári, ktorých zodpovedné authority vybrali priamo alebo cez lekárske zariadenia v jednotlivých spolkových krajinách. Väčšina vybraných lekárov spolupracovala na vraždení, niektorí však odmietli a následne boli ospravedlnení z neúčasti na operáciách.

Vraždiaci stroj

Viacerí lekári začali svoju kariéru vraždením detí a pokračovali ďalej eutanáziou dospelých jedincov. Činnosť niektorých oddielov zúčastňujúcich sa na programe eutanázie detí či dospelých nie je možné rekonštruovať, iné sa stali neslávne známymi vďaka povojnovým procesom. Oddiel v Görden pri Brandenbure a jeho metódy predstavovali vzorový model pre ostatné oddiely podieľajúce sa na projekte eutanázie detí. Görden sa stal aj výcvikovým centrom pre lekárov, ktorí boli určení na ich vraždenie. Tu sa navyše nachádzalo aj

Život tohto postihnutého stojí národné spoločenstvo 60 000 Ríšskych mariet. Propagandistický plagát. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/3/32/EuthanasiePropaganda.jpg>

mu opísal spôsob vraždenia: „*Neusmrcujeme ich jedom či injekciami, pretože to by iba poskytlo príležitosť na novú ohováračskú kampaň zahraničnej tlače. Nie, naša metóda je, ako môžete vidieť, oveľa jednoduchšia*“. Lekár mal ukázať na bezmocné vychudnuté detské telá vysvetľujúc, že deťom pomaly redukujú príjem potravy, čo vedie k vyhladovaniu na smrť. Pfanmüller na svoju obhajobu medzi iným uviedol, že „*ukladať deti na spánok*“ predstavuje najčistejšiu formu eutanázie.

Jedným z postupov spôsobujúcich smrť dieťaťa bolo skutočne vyhladovanie. Avšak táto metóda nepatrla medzi všeobecne prijímané postupy. Oblíbenou formou bola aplikácia liekov. Rozhodnutie o druhu liekov určených na eutanáziu bolo na každom konkrétnom lekárovi. Spomínaný Pfanmüller preferoval sedatíva a tabletky na spanie, kým iní používali lieky na báze morfia. Lekári boli taktiež zodpovední za rozhodnutie o forme užívania lieku, no v niektorých prípadoch to boli sestry, ktoré sa starali o podávanie liekov. Zvyčajne sa lieky určené na usmrtenie podávali vo forme tabliet, resp. v tekutej forme. Len vo vzácných prípadoch – ak pacient odmietal alebo nedokázal lieky prehltnúť, aplikovali sa injekčnou formou. Tabletky zväčša rozpúšťali v tekutinách, napríklad v čaji, aby dieťa prijalo lieky spolu s jedlom. Pacienti tak nezomierali na následok otravy jedom, ale v dôsledku predávkovania sa bežnými liekmi. Niektoré lieky taktiež nevedli k priamej smrti, ale spôsobili iné komplikácie, ako napríklad zápal pľúc, ktoré následne viedli k smr-

„výskumné príslušenstvo“, ktoré vedúci lekár Hans Heinze a jeho študenti využívali pri lekárskejších pokusoch na deťoch predtým, ako ich zavraždili. V priebehu roka 1940 vznikli minimálne ďalšie dva vraždiace oddiely. Jeden z nich začal fungovať v obrovskom štátnom zariadení v Steinhofe vo Viedni a ďalšie stredisko vzniklo v Bavorsku, neďaleko Mníchova, v rámci veľkého verejného inštitútu Eglfing-Haar. Oddelenie pre vraždenie detí bolo síce umiestnené v rámci komplexu, avšak nie priamo v bežnom detskom pavilóne. V oboch prípadoch sa vykonávatelia snažili udržať svoju činnosť v utajení a nepriťahovať pozornosť verejnosti.

Ďalšie z oddelení na eutanáziu detí vzniklo na prelome rokov 1941 a 1942 v Kalmenhofe pri Idsteine. Toto sanatórium fungovalo už v 19. storočí zo súkromných fondov, no po nástupe Hitlera k moci si nedokázalo svoju autonómiu udržať. A tak napokon slúžilo nacistickému programu eutanázie. Ríšska komisia postupne zakladala oddiely a oddelenia na vraždenie detí po celom Nemecku aj keď mnohé z nich boli relatívne malé. Dokonca niektoré súkromné i štátne kliniky z vlastnej iniciatívy zriaďovali oddelenia na vraždenie detí

v rámci svojich inštitúcií. So zvyšujúcim sa počtom oddelení narastal tlak na zamestnávanie čoraz väčšieho lekárskeho personálu. Mnohí z lekárov boli vybraní na základe neformálnych vzťahov k tým lekárom, ktorí už mali skúsenosti s programom eutanázie, inokedy ich spájali kontakty s vrchným vedením nacistickej strany. Aj Ríšska komisia pre deti odporúčala konkrétnych lekárov. Neskôr sa mnohí z nich obhajovali argumentami, že oni sami nevráždili, vraždiť mal zdravotnícky personál a lekári iba dohliadali na činnosť oddielov.

Metódy eutanázie

Ludwig Lehner, nemecký učiteľ a oponent nacistického režimu, ktorý bol uväznený v koncentračnom tábore v Dachau, navštívil jedno z vraždiacich oddelení. Hneď po svojom prepustení bol vyslaný na front a ako vojenský zajatec bol v roku 1946 vypočutý v Londýne. Tu opísal svoju skúsenosť z Eglfing-Haar, kde navštívil jedno z oddelení, ktorým ho sprevádzal doktor Hermann Pfanmüller. Lekár mu ukázal postieľky, v ktorých ležali malé deti a v duchu ideológie národného socializmu ich opísal ako kreatúry predstavujúce záťaž pre zdravie nemeckého národného tela. Taktiež

Hitlera pri návrate z mníchovských rokovaní vítajú jeho spolupracovníci. Bouhler s Hitlerom si potriasajú ruky. Bundesarchiv, Bild 183-H13039 / CC-BY-SA 3.0 https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Bundesarchiv_Bild_183-H13039%2C_M%C3%BCnchener_Abkommen%2C_R%C3%BCckkehr_Hitler.jpg

ti. A tak mohli lekári oznámiť prirodzenú smrť. Eutanázia si vyžadovala množstvo liekov a ich zadovážovanie spôsobovalo problémy, ktoré riešili úradníci Ríšskej komisie. Ich dodávateľom sa stala Kriminálna polícia v spolupráci s Gestapom a Bezpečnostnou políciou s vedomím šéfa RSHA⁵ Reinharda Heydricha.

Riešenie „problémov“

V prípade keď už deti boli umiestnené v zdravotníckych zariadeniach ich transfer nebol problémom. Avšak mnoho detí, a najmä novorodencov určených na transfer, bolo doma s rodičmi. Kancelária vodcu však nemohla priamo kontaktovať rodičov detí, ktoré boli lekárske personálom vybrané na „hospitalizáciu“. Z toho dôvodu lokálne zdravotnícke úrady a úradníci v jednotlivých spolkových krajinách museli oslovovať rodičov a vybaviť transfer. Akonáhle sa transfer dieťaťa uskutočnil, experti Ríšskej komisie mohli pokračovať dvoma spôsobmi. Jednou možnosťou bol príkaz na usmrtenie dieťaťa okamžite po jeho príchode na oddelenie, inou eventualitou bolo nariadenie o ďalšom pozorovaní dieťaťa a vypracovávanie záznamov o postupe hospitalizácie. Až potom keď lekári predložili pozitívny záznam bolo nariadené usmrtenie. Táto časť procesu sa nazývala pozorovanie a bola zriadená za účelom prevencie potenciálnych chýb. Avšak vo väčšine prípadov lekári vypracovávali pozitívne nálezy. Ani lekári, ani úradníci Ríšskej komisie neboli ochotní vrátiť deti, keď už raz boli na oddelenia prijaté. Skutočné rozhodnutie o usmrtení dieťaťa vystavovala Ríšska komisia. Bol to oficiálne vyzerajúci dokument tlačený na hlavičkovom papieri fiktívnej Ríšskej komisie a podpísaný úradníkom z Kancelárie vodcu. Rozhodnutie o vražde bolo označované ako „autorizácia na starostlivosť o dieťa“.

Hoci tieto deti netrpeli bolestivými

Karl Brandt (v druhom rade vpravo) na pohrebe Wernera Möldersa
Bundesarchiv, Bild 183-H0422-0502-001 / CC-BY-SA 3.0

alebo smrteľnými chorobami, ich vrahovia neskôr ospravedlňovali svoje činy argumentmi, že boli postihnuté nevyliciteľnými ochoreniami. Mnohé z nich naozaj mali neurologické nemoci, psychické poruchy či fyzické hendikepy. Uvedené ochorenia a poruchy boli často neliečiteľné, ale neboli vždy smrteľné. Lekári však častokrát rozhodli, že choroba alebo postihnutie je neliečiteľné, a to bez ďalšej konzultácie. Veľakrát odmietli názory rodinných lekárov, ktorí stav dieťaťa nepovažovali za tak závažný. Mnohí z nich boli navyše presvedčení, že ochorenia a postihnutia by bránili takýmto jedincom viesť samostatný život počas dospelosti. Fakty dokazujúce, že viacerí z tých, ktorí v detstve, ale aj dospelosti, trpeli rozličnými postihnutiami, dokázali fungovať samostatne, neboli brané do úvahy. Kategória zahŕňajúca

a zjednodušenia detského správania. Lekári, ktorí patрили do vraždiacich oddielov mali rovnakú váhu v rozhodovacom procese ako ich nadriadení, pretože to boli práve oni, ktorí deti videli a písali o nich záznamy. Často však išlo o mladých neskúsených, dokonca nekvalifikovaných, jedincov. Aj napriek tomu, že prešli špeciálnym výcvikom, mnohí z nich nemali ani len atestáciu v špecializácii. Boli však ambiciózní a pripravení plniť kvóty. Niektorí sa dokonca sťažovali, keď im nebol dodaný dostatočný počet detí. Ríšska komisia však oceňovala ich prácu a odmeňovala ich finančnými bonusmi.

a zjednodušenia detského správania. Lekári, ktorí patрили do vraždiacich oddielov mali rovnakú váhu v rozhodovacom procese ako ich nadriadení, pretože to boli práve oni, ktorí deti videli a písali o nich záznamy. Často však išlo o mladých neskúsených, dokonca nekvalifikovaných, jedincov. Aj napriek tomu, že prešli špeciálnym výcvikom, mnohí z nich nemali ani len atestáciu v špecializácii. Boli však ambiciózní a pripravení plniť kvóty. Niektorí sa dokonca sťažovali, keď im nebol dodaný dostatočný počet detí. Ríšska komisia však oceňovala ich prácu a odmeňovala ich finančnými bonusmi.

Rodičia

Deti spadajúce pod Ríšsku komisiu boli vraždené pretože nezapadali do plánovanej budúcej nemeckej spoločnosti. Navyše pred smrťou slúžili lekárom na výcvik a experimenty. Akonáhle boli zaevidované na Ríšskej komisii, tá preberala za nich „zodpovednosť“ počas pozorovania a zhodnotenia ich stavu až po smrť a pitvu. Na získanie úplnej kontroly nad deťmi potrebovala komisia, i lekári, dôveru rodičov. Získavali ju najčastejšie vďaka klamstvám i vyhrážkam. V prípade, že deti boli umiestnené v nemocniciach a iných ošetrovateľských či zdravotníckych centrách, povolenie rodičov nebolo nevyhnutné. Obyčajne im bolo oznámené, že dieťa môže byť vďaka špeciálnej terapii vyliečené. Väčšina rodičov sa podriadila, niektorí však protestovali. Nechceli sa vzdať svojich detí, nechceli byť rozdelení, obávali sa falošnej diagnózy, keďže ich rodinný lekár

Jedna z obetí programu dobrovoľnej eutanázie T-4
<https://www.t4-denkmal.de/img/t4/filter/s/img/katharinenhof.jpg>

Obete eutanázie
(1939/40)
<http://www.uvm.edu/~L-kaelber/children/stuttgart/gmetzgerpic.jpg>

prišiel z oveľa pozitívnejšou prognózou stavu a napredovania dieťaťa. Neskôr sa mnohí obávali najhoršieho, keďže sa začali šíriť fámy o vraždení.

Proti týmto rodičom Ríšska komisia využívala nátlak. Používala argumenty, ktoré ich mali presvedčiť o prospešnosti terapie. Ak však nezabrali, autority pokračovali v emočnom vydieraní, apelujúc, že znemožňujú pomoc vlastným deťom. Následne sa prechádzalo na vyhrážky adresované samotnej rodine. Ponechanie dieťaťa doma malo vážne ohroziť ostatné zdravé deti i celú domácnosť. Väčšinou zabrala vyhrážka o odobrati ostatných detí. V mnohých prípadoch, keďže otcovia boli nasadení na frontoch, boli matky s deťmi doma samy. Ak im bola nariadená pracovná činnosť stratili možnosť plne sa venovať dieťaťu, a tak im dieťa mohli jednoduchšie odobrať. To však platilo iba pre matky z robotníckej triedy. Niektorí rodičia žiadali o vrátenie detí zo špeciálnych oddelení, čo teoreticky bolo možné, no v praxi nefungovalo, keďže lekári z vraždiacich oddielov robili všetko preto, aby k tomu nedošlo. Boli aj takí, ktorí sa snažili získať svoje deti späť prostredníctvom petícií, súdov či podvodov, no iba málokto z nich boli úspešní.

Po vojne sa úradníci i lekári zapletení do eutanázie detí nechceli priznať, že vykonávali vraždy bez súhlasu rodičov. Snažili sa zabezpečiť si svedkov, ktorí sa dobrovoľne vzdali svojich detí v prospech terapie, takých, ktorí sa tak chceli zbaviť záťaže v podobe svojho postihnutého dieťaťa. Mnohí boli členmi nacistickej strany či SS. V drvivej väčšine prípadov však rodičia neodsúhlasili vraždu svojich

vymyslený príbeh o chystaných operáciách s veľkými rizikami, dokonca možnosťou smrti, ktoré by však ich deťom mohli pomôcť a vyliečiť ich. Ak rodičia súhlasili s takouto operáciou, lekári to považovali za súhlas s eutanáziou.

Vraždenie detí predchádzalo vraždeniu dospelých. Deti však boli dôležitejšie, pretože tvorili budúcu generáciu. Odstránenie detí označených za choré a deformované sa javilo ako nevyhnutné, ak mal byť eugenický a rasový plán očisty úspešným. Vraždenie hendikepovaných dospelých eutanáziou detí zatienilo. Navyše eutanázia dospelých bola v roku 1941 samotným Hitlerom pozastavená, ale vraždenie detí pokračovalo až do konca druhej svetovej vojny. Počas celého obdobia implementácie sa záujem lekárov o postihnuté deti rozširoval. Pôvodne boli na eutanáziu vyberaní iba novorodenci a deti do troch rokov, neskôr sa jej obeťou stali aj staršie deti, dokonca aj tie, ktoré boli v pubertálnom veku.

Treba dodať, že nie všetky deti, ktoré sa stali obeťami nacistickej eutanázie skutočne trpeli závažnými postihnutiami. Boli to i deti, ktoré boli umiestnené na oddelenia s drobným postihnutím, iné dokonca len s poruchami učenia, alebo boli tzv. pomalšími žiakmi. Keďže sa mnohé dokumenty nezachovali, nie je možné vyčíslieť presný počet detských obetí, ktoré boli zavraždené počas druhej svetovej vojny. Ich počet sa odhaduje najmenej na 5 000.

Poznámky

¹ Genocída je čiastočné alebo úplné vyvraždenie skupiny osôb alebo jej

ťažké duševné či telesné poškodenie s cieľom zničiť ju, zvyčajne z náboženských, rasových, jazykových, národnostných, niekedy aj kultúrnych či politických príčin.

² Eugenika - teória, ktorú založil v 19. storočí britský psychológ Francis Galton. Eugenici verili, že prísny výberom jedincov, ktorým sa umožní mať deti, sa dá vytvoriť silná rasa. Spoločnosť mala, podľa nich, odradiť od plodenia detí tých svojich členov, ktorí sú „neschopní“ fyzicky, mentálne alebo sociálne.

³ Rasová hygiena - na začiatku 20. storočia štátom schválená politika, vďaka ktorej boli určité skupiny jednotlivcov podporované v rozmnožovaní sa za účelom podpory charakteristík považovaných za žiaduce, kým iným skupinám ľudí malo byť rozmnožovanie znemožnené. K najrozsiahlejšej realizácii takýchto zámerov došlo v nacistickom Nemecku, no podobné praktiky boli realizované v celej Európe, Severnej Amerike a Južnej Afrike.

⁴ Eutanázia - moderné vnímanie pojmu v medicíne hovorí o umelom skrátaní ťažkého smrteľného stavu, o ktoré žiada samotný pacient. Nacistická eutanázia bola vykonávaná bez súhlasu pacienta či rodiny pacienta.

⁵ RSHA - Reichssicherheitshauptamt - Hlavný ríšsky bezpečnostný úrad - nacistický štátny úrad, ktorého úlohou bol boj proti vnútorným aj vonkajším nepriateľom nacistického Nemecka.

Mgr. Denisa Nešťáková, MA (1987), denná doktorandka na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Venuje sa predovšetkým politickým a sociálnym dejinám Blízkeho východu s osobitým zameraním na dejiny Izraela a Palestíny od konca 19. storočia do konca 20. storočia. Taktiež sa zameriava na náboženské súvislosti spojené s konfliktom. Zároveň sa venuje dejinám holokaustu.